

Järfällaboken

En hembygdsbok från 1986

Följande sidor om kommun och Brandförsvaret
är hämtade ur denna bok

nämliken 10 år. Ordförande var 2 personer, varav Kurt Kastlander (s) 7 år. Vice ordförande var 4 personer.

Ordförande i styrelsen för Järfälla Vatten- och avloppsverk

- 1946-48 kommunaltjänsteman J H Edlund (s),
Barkarby
1949-55 ombudsman Kurt Kastlander (s),
Kallhäll

Vice ordförande i styrelsen för Järfälla Vatten- och avloppsverk

- 1946-47 trädgårdsmästare Ivar Wallhed (fp),
Skälby
1948 ombudsman Kurt Kastlander (s),
Kallhäll
1949-51 kamrer Harry Olsson (s), Jakobsberg
1952-55 skogsmästare Knut Strand (b),
Barkarby

BRANDFÖRSVAR

Verksamheten

Brandförsvaret bestod 1956 av sammanlagt tre borgarbrandkårer (deltidsbrandkårer). Dessa fanns i Jakobsberg, Barkarby-Skälby

och Kallhäll. Kallhällsavdelningen tillkom genom avtal mellan Järfälla kommun och Svenska Maskinverken samt AB Elektroheliol i Kallhäll, som innebar att Kallhälls industribrandkår även skulle vara borgarbrandkår inom Kallhäll.

Borgarbrandkårerna har under årens lopp gjort flera stora och avgörande räddningsinsatser. Utvecklingen i vårt samhälle har dock gått i den riktningen att borgarbrandkårerna läggs ner av olika skäl, inte minst orsakade av rekryteringsproblem. Dess insatser kan dock aldrig förringas.

Den lagstiftning som styr brandförsvaret föreskriver att det är en kommunal angelägenhet och resurserna förutsätts följa bl a invånar- och industriutvecklingen. Befolkningen i Järfälla ökade kraftigt från 1950-talet och industrietableringarna var avsevärda. Stora ekonomiska insatser har fått göras för brandförsvarets utveckling - i första hand under 1960-talet.

Den första brandstationen låg vid Sturevägen i Jakobsberg och invigdes 1946. Den var alldeles för liten för väntade behov.

Efter utredning av brandstyrelsen beslöt fullmäktige år 1959 att en ny brandstation

skulle byggas vid Hästskovägen i Jakobsberg. Den nya stationen invigdes inofficiellt i december 1962 och officiellt vid fullmäktiges besök 23 mars 1964. Brandstationens utrymmen var väl tilltagna enligt dåtida behov men krävde ändå så småningom en tillbyggnad, vilken utfördes 1974.

Stationen har dessutom efter hand genomgått väsentliga ändringar och moderniseringar. Den inrymmer garage, larmcentral, övernattningsrum och allmänna utrymmen för personalen och diverse verkstäder. Gymnasstiksalen har uthyrts till organisationer genom fritidskontoret.

Under åren närmast efter tillkomsten av yrkesbrandkåren 1960 började den maskinella upprustningen som alltiämt pågår genom förnyelser: stegbil 1958, brandpiketbil 1959, tankbil 1960, bilmotorspruta 1963, maskinstege 1966, tankbil 1966, bilmotorsprutor 1967 och 1977 och 1984, skyddsbil 1979 och slutligen en stegbil med 30 meters stege 1980 för ett pris av 1 400 000 kr.

Den lagstiftning som styr brandkårernas arbete är brandlagen och brandstadgan. Vid tidpunkten för heltidsbrandkårens bildande i kommunen krävdes att huvuduppgifterna skulle vara brandsläckning och förebyggande åtgärder mot brand.

Den 1 juli 1974 trädde en ny brandlagstiftning i kraft. I stort innebar denna lagstiftning väsentligt ökade krav på brandförsvaret. Förutom brandsläckning ålades brandförsvaret att ansvara för insatser exempelvis i samband med trafikolyckor, olyckor med farligt gods och kemikalier, flygplanshaverier, tåg-haverier, ras och översvämningar. Dessa arbetsuppgifter kallas idag för brandsförsvarets räddningstjänst. Den nya lagstiftningen innebar för Järfällas del utökad materiellanskaffning och ytterligare en brandingenjörsbefattning men inga andra direkta förstärkningar.

Brandkåren har dessutom utfört sjuktransporter genom egen ambulans. Numera sker det på uppdrag av landstinget, som helt finansierar den verksamheten.

Brandförsvaret i Järfälla har alltsedan 1950-talet utfört uppdrag inom andra kommuner. Åligganden och ekonomiska villkor regleras i avtal mellan kommunerna. Sålunda

finns avtal sedan 1958 med Upplands-Bro om släckning i Kungsängen. Avtalet har ändrats flera gånger. 1963 överenskoms om utökad släckning i Kungsängen och att Järfälla brandförsvaret skulle utgöra alarmeringscentral för brandstyrkan i Upplands-Bro. Ett avtal om vidgat samarbete har tecknats att gälla från 1 januari 1982.

Den 1 januari 1973 påbörjades ett väsentligt samarbete med Stockholm som då övertog släckningsansvaret för ett område i Lövsta där bl a AB Industridestillation var beläget.

Järfälla kommun skulle i gengäld utföra släckningsinsatser inom Kista-Akalla och Husby. Dessutom har Stockholm under ett flertal år utgjort s k beredskapsstyrka inom Järfälla kommun. Järfällas insatser inom Kista-Akalla och Husby gård blev med åren relativt omfattande. Den 1 april 1980 övertog Stockholms kommun helt ansvaret för dessa områden.

Järfälla har i avtal med Sigtuna kommun, gällande fr o m 1980, förbundit sig att bistå med diverse utrustning och personal i händelse av flygkatastrof vid Arlanda flygplats.

Järfälla kommun ingår sedan 1 januari 1981 i en gemensam brandingenjörsberedskap. Beredskapsområdet omfattar idag kommunerna Järfälla, Upplands-Bro, Solentuna, Upplands Väsby, Sigtuna samt brandförvarsförbundet Södra Roslagens brandförvarsförbund (kommunerna Danderyd, Täby, Vallentuna, Vaxholm och Österåker). Avtalet innebär att brandingenjör i beredskap tar över ledningen som räddningsbefälhavare vid större insatser inom området.

Vidare finns idag ett samarbetsorgan för brandförsvaren i Norra Stor-Stockholm med namnet Rädd-Sam Norr, vilket står för räddningstjänstssamverkan i detta område. Varje kommun eller brandförvarsförbund representeras av brandstyrelsens ordförande och brandchef.

Av ovanstående redovisning kan man förstå att kostnaderna stigit kraftigt. Nettokostnaderna per år före 1960 var blygsamma. År 1960 var utgifterna uppe i ca 296 000 kr, varav personalkostnaden utgjorde nära 76 %. 1984 kostade brandförsvaret ca 8,6 milj kr

Utryckning vid brandstationen, Hästskovägen 86 i Jakobsberg. Foto Britt-Marie Thorsberg, 1982.

netto. Bruttokostnaderna utgjorde ca 8,4 milj kr i personalkostnader och ca 1,4 milj kr i övriga driftkostnader. Räddningstjänstavalet med Upplands-Bro kommun gav brandförsvaret en intäkt på ca 1,2 milj kr.

Nämndorganisationen

Det nämndmässiga ansvaret för brandskyddet har varierat åtskilligt sedan 1930-talets slut, då Järfälla fick sina första brandstyrelser, en för det allmänna brandskyddet 1938 och en för skogsbrandskyddet 1939.

För det sistnämnda fungerade 1939-44 en särskild skogsbrandstyrelse med 5 ledamöter. Den första skogsbrandstyrelsen bestod av skogsmästare Knut Strand (b), Barkarby, ordförande, inspektor Einar Svensson (b), Viksjö, inspektor Gösta Kjellin (h), Görväln, lantbrukare Olov Sivander (c), Riddersvik, och rättsaren Paul Johansson (s), Molnsättra, som övriga ledamöter. Denna sammansättning bestod under hela styrelsens verksamhetstid. Fr o m 1945 inordnades skogsbrandskyddet under civilförsvarnäm-

den, som då skulle fungera som brandstyrelse.

Styrelsen för det allmänna brandskyddet, dvs samhällsbrandskyddet, tillsattes 1938. Den bestod av 5 ledamöter. Den första brandstyrelsen hade följande sammansättning: kamrer Algot Molander (fp), Barkarby, ordförande, gjutare Arvid Eriksson s:r (s), Jakobsberg, byggnadsgrovarbetare Emil Jern (s), Skälby, civilingenjör Stellan Mörner, Kallhäll, och fabrikör Oscar Björklund, Jakobsberg. Denna styrelse befrias från sitt uppdrag i och med utgången av 1941. Den hade samma sammansättning under hela sin verksamhetstid. Den redan 1937 tillsatta luftskyddsnämnden fungerade därefter som brandstyrelse fr o m 1942. Den hade 1942 följande sammansättning: skogsmästare Knut Strand (b) Barkarby, ordförande, kamrer Harry Olsson (s), Jakobsberg, vice ordförande, samt kommunaltjänsteman Lars Gustafsson s:r (s), Barkarby, kommunaltjänsteman John Ljungqvist (s), Jakobsberg, och tjänsteman Kurt Kastlander (s), Kallhäll, som övriga ledamöter. Nämnden kallas

fr o m 1945 civilförsvarsnämnd till följd av ny lagstiftning och fortsätter att vara brandstyrelse.

Civilförsvarsuppgifterna minskade med åren. Från år 1949 tillsätts en brandstyrelse som tillika får vara civilförsvarsnämnd – således det omvända förhållandet. På fullmäktiges uppdrag genomfördes 1967 en utredning, som omfattade hela nämndorganisationen. Där beslöts bl a att inrätta en särskild teknisk nämnd, som skulle fungera som gatunämnd, trafikråd, brandstyrelse och civilförsvarsnämnd. Brandstyrelsen anmälde viss skepsis mot förslaget men den nya organisationen genomfördes från 1 januari 1968. Huvudansvarig för brandförsvaret är ännu 1985 tekniska nämnden.

Antalet personer som varit ledamöter i de olika organ som fungerat som brandstyrelse från 1938 t o m 1967 uppgår till 24. Långa tjänstetider kan redovisas av relativt många ledamöter. Listan toppas av skogsmästare Knut Strand (b), Barkarby, med 14 år. Denne hade fö dessförinnan varit ledamot i luftskyddsnämnden sedan den inrättades 1937, således ytterligare 5 år före 1942. Strand var dessutom ledamot av skogsbrandstyrelsen 1939–44 innan dess befogenheter lades över på civilförsvarsnämnden. Långa ledamotstider har även verkstadsarbetare Gustav Persson (s), Kallhäll, med 12 år, socialvårdsföreståndare Lars Gustafsson s:r (s), Barkarby, och anläggningsarbetare Einar Grönlund (s), Barkarby, med 11 år vardera, ombudsman Kurt Kastlander (s), Kallhäll, med 10 år och polisassistent Conrad Skoglöf (fp), Jakobsberg, med 9 år.

Ordförande har 3 personer varit. Längst tjänstgjorde Knut Strand (b) med 14 år. Därtill kan läggas ordförandeskap i luftskyddsnämnden åren 1937–41, således 5 år. Strand var dessutom ordförande i skogsbrandstyrelsen under hela den tid denna styrelse fungerade 1939–44. En lång ordförandeperiod hade också Gustav Persson (s) på 12 år.

Vice ordförande har 5 personer varit. Längsta tiden har här Conrad Skoglöf (fp) och Lars Gustafsson s:r (s) med 9 respektive 8 år.

Ordförande i styrelsen för allmänna brandskyddet
1938–41 kamrer Algot Molander (fp), Barkarby

Ordförande i luftskyddsnämnden/civilförsvarsnämnden
1942–55 skogsmästare Knut Strand (b), Barkarby

Ordförande i brandstyrelsen
1956–67 verkstadsarbetare Gustav Persson (s), Kallhäll

Vice ordförande i styrelsen för allmänna brandskyddet
1938–41 ej känt om vice ordförande utsetts.

Vice ordförande i luftskyddsnämnden/civilförsvarsnämnden
1942–44 kamrer Harry Olsson (s), Jakobsberg
1945–52 kommunaltjänsteman Lars Gustafsson s:r, (s), Barkarby
1953–55 ombudsman Kurt Kastlander (s), Kallhäll

Vice ordförande i brandstyrelsen
1956–58 skogvaktare Carl Månsson (fp), Stäket
1959–67 polisassistent Conrad Skoglöf (fp), Jakobsberg

Sedan 31 maj 1947 hade Valfrid Fontler varit chef för borgarbrandkåren. Vid dennes pensionering anställdes brandingenjören Gösta Tornling, Norrköping, som den förste brandchefen för den planerade yrkesbrandkåren med tillträde 1 november 1958.

Den nye brandchefens arbete fick i början inriktas på organisation av en yrkeskår. Förslaget blev klart under 1959 och 1960 anställdes en brandmästare tillika vice brandchef, två brandförmän och fyra brandmän. En brandman fanns anställd sedan ca 3 år tillbaka. Totalt utgjorde den heltidsanställda styrkan 10 man år 1960. Personalen har successivt utökats, som en följd av högre invånarantal, ökad industrialiseringsgrad och arbetstidsförkortningar för personalen. År 1982 fanns 65 anställda.

Brandchefer efter Tornling, som avgick med utgången av 1972, har varit Gösta Holmstedt 1973, Nils Friman 1973, Bernt Andersson 1973–76, Gösta Holmstedt 1976–81 och Tommy Uvhagen sedan 1981 och ännu 1985.

Brandstyrelsen 1967. Sittande fr v vice ordf Conrad Skoglöf (fp), ordf Gustav Persson (s), brandchefen Gösta Torning och Einar Grönlund (s). Stående fr v Axel Westling (s) suppl, Gerth Lagerman (s), vice brandchefen Bengt Andersson, Barthold Carman (h) och Björn Bjuggfält (h) suppl. Foto Gunvor Willberg.

Vice brandchefer (de båda förstnämnda 1:e vice brandchefer) vid Järfälla brandförsvar och borgarbrandkår har varit: 1947–59 Kurt Kastlander, 1959–60 Axel Westling, 1960–67 Bertil Carlström, 1967–70 Bernt Andersson, 1970–74 Gösta Holmstedt, 1974–82 Tommy Uvhagen, 1982 och ännu 1985 Per-Olof Nilsson.

1984 fastställde kommunfullmäktige en ny organisation för brandförsvaret. Den innebär organisatoriskt att under brandchefen finns 4 avdelningar, benämnda räddningstjänstavdelningen, brandskyddsavdelningen, ambulansavdelningen och brandförsvaret i Upplands-Bro.

Inom räddningstjänstavdelningen, som vice brandchefen ansvarar för, finns de 4 skifttjänstgörande utryckningsgrupperna. Varje tjänstgöringsgrupp leds av en utryckningsbrandmästare. I varje grupp finns 2 brandförmän, 7 brandmän samt en televakt. Inom

räddningstjänstavdelningen finns vidare en utbildningsbrandmästare, som svarar för den interna räddningstjänstutbildningen samt 2 brandmästare i teknisk dagtjänst. De två senare svarar för inköp, reparation och underhåll av brandstationens fastighet.

Brandskyddsavdelningen, som leds av 1:e brandingenjören, har bl a ansvaret för det förebyggande brandförsvaret. Det innebär brandteknisk ritningsgranskning av byggnadslovsremisser från byggnadsnämnderna i Järfälla och Upplands-Bro, brandsyn av ca 450 objekt i de båda kommunerna, handläggning av ärenden som rör brandfarliga varor samt besiktningar i övrigt av brandtekniskt art. Inom avdelningen finns också en besiktningensbrandmästare.

Ambulansavdelningen består av 10 personer, vilket krävs för att bemanna den ambulans som finns på brandstationen dygnet runt. Ambulansfordon och utrustning till-

handahålls av landstinget medan personalen, som är anställd av kommunen, ersätts av landstinget enligt särskilt avtal.

Brandförsvaret i Upplands-Bro är underställt brandchefen i Järfälla men sorterar under egen brandstyrelse i Upplands-Bro. Verksamheten leds på brandstationen i Bro av en 1:e brandmästare.

År 1985 finns inom brandförsvaret i Järfälla 66 anställda. Av dessa tjänstgör 53 personer i skifttjänst och övriga 13 i dagtjänst.

SOCIALVÅRD

Åtgärder mot alkohol- och narkotikaberoende

I april 1965 fattade kommunalfullmäktige beslut om att inrätta en läkarmottagning för personer med alkoholbesvär (*alkoholpoliklinik*). Det var till en början svårt att hitta lämpliga lokaler men i maj 1966 kunde dåvarande nykterhetsnämnden hälsa personalen – läkare, sjuksköterska och kurator – välkomna till mottagningslokaler på Vasavägen 18. 1981 kunde polikliniken överta mödravårdscentralens lokaler på Riddarplatsen 6, sedan dessa lokaler rustats upp. Verksamheten vid polikliniken har varit inriktad på att ge förebyggande medicinsk vård, poliklinisk behandling, stödkontakter och remisser till sjukhus och behandlingshem. Vården har hittills varit kostnadsfri och den som önskar får vara anonym.

I mitten av 1960-talet blev ungdomsproblemen allt allvarigare. Missbruk av öl och narkotika blev ett påtagligt inslag i umgängesformerna hos de starkt växande ungdomsgrupperna. 1968 organiserades därför inom socialförvaltningen en *särskild fältverksamhet*. I maj samma år anställdes den förste fältassistenten.

Under 1969 uppmärksammades att ungdomar samlades i gäng och höll till på ödetomter i centrala Jakobsberg. Öl- och haschmissbruk spred sig snabbt. För att om möjligt motverka missbruket öppnade socialförvaltningen i slutet av 1969 en fältlokal på Hästskovägen 81. Den kallades Kåken och

Sten Arvedahl i arbete som föreståndare vid inackorderingshemmet Stacken, Aspnäsvägen 2 i Jakobsberg. Foto Olle Malmberg, 1971.

har beskrivits i boken *Jakan* av Per Erixon och Lasse Lindquist. I november 1971 fick Kallhäll en motsvarande lokal på Ulvsättravägen 4 – kallad Pumpen. Verksamheten minskade successivt vid båda lokalerna, bl a beroende på att man misslyckades med att hålla en drogfri miljö, vilket var det ursprungliga målet. Pumpen stängdes i slutet av 1973 och Kåken i mitten av 1976.

Redan 1963 tog nykterhetsnämnden upp frågan om behovet av ett *inackorderingshem för alkoholister*, men först 27 oktober 1969 kunde kommunalfullmäktige klubba ett beslut om att inrätta ett inackorderingshem på Aspnäsvägen 2 i Jakobsberg. I samarbete med HSB och dess bostadsrättsförening Aspnäs kunde kommunen förlägga ett hem i två 2-rumslägenheter och kök samt samlingsrum och läkarmottagning i en separat enhet i gatuplanet. Hemmet som fick namnet Stacken öppnades 1 juni 1970. Hemmet har kompletterats med en verkstadsdel på Aspnäsvägen 40 och två enheter övergångsbostäder om vardera 4 rum, pentry och matrum på Aspnäsvägen 10 och 36.

Socialdepartementet och socialstyrelsen var länge tveksamma till det lämpliga i att ha ett dylikt inackorderingshem i ett bostadshus. Man var rädd att det kunde uppstå störningar för övriga boende och dessutom vara